

თბილისის ილია ჭავჭავაძის სახელობის
ენისა და კულტურის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ენა, თარგმანი, ლიტერატურა

«ენა და კულტურა»
თბილისი
1999

ამის შესანიშნავი მაგალითია წერილი, რომელიც ერთ-ერთმა მკვლელმა თავის თანამზრახველებს მისწერა: Un suage est à maquiller la sorgue dans la tolle du ratichon du patelin, on peut enquiller par la ventorne de la cabriole de la larbine-ლიტერატურული ფრანგულით ეს წინადადება ასეთ სახეს მიიღებს: un coup est à faire dans la maison du curé du pays, on peut entrer par la fenêtre de la chambre de la servante-თავს უნდა დავესხათ ამ მხარეში მცხოვრებ კიურეს სახლს. შეიძლება მოსამსახურის ოთახის ფანჯრიდან შესვლა.

ქეთევან ჯაში

არგოს ზოგადი ტიპოლოგია

თანამედროვე ფრანგულ ენაში არსებობს არგოს სხვადასხვა ტიპები. ამასთან დაკავშირებით არგოტოლოგიის უდიდესი სპეციალისტი დენიზ ფრანსუა, გამოყოფს მის შემდეგ ჯგუფებს. იგი წერს, რომ 4 ტიპის არგო არსებობს: 1. ტრადიციული არგოს გადმონაშთები; 2. უარგოები ან არგო, რომელიც დაკავშირებულია სხვადასხვა ხელობასა თუ საქმიანობასთან; 3. მოდალური კილოკავი, ნეოარგო; 4. საერთო არგო, რომელიც დაფიქსირებულია ლექსიკონში (2, 2). განვიხილოთ თითოეული ცალ-ცალკე.

1. ტრადიციული არგო, ეს რა თქმა უნდა ქურდების ან ბოროტმოქმედთა ენაა, რომლებიც გაერთიანებულნი იყვნენ ბანდებში ძველი რვეიმის დროს, ცხოვრობდნენ საზოგადოებისაგან გარიყულად, თავიანთი საკუთარი ლექსიკით. XIX საუკუნის სოციალური პირობების შეცვლის შედეგად, ქურდულმა სამყარომ დაკარგა თავისი საიდუმლო ლექსიკა. მოხდა ბევრი სიტყვის ვულგარიზება. გაჩნდა საიდუმლო მეტყველების ორი ფორმა: 1. შეიცვალა სიტყვის მნიშვნელობა; 2. შეიცვალა სიტყვის ფორმა. I ხერხი სწორედ არგოთა ტიპების პირველ ჯგუფს შეესაბამება.

არგოს მეორე ტიპია, სხვადასხვა ხელობასთან თუ საქმიანობასთან დაკავშირებული არგო. მას პროფესიულ არგოს უწოდებენ. ეს იმ სიტყვათა და წარმოთქმათა ერთობლიობაა, რომელიც გაერცვლებულია მეშახტეთა, ჟურნალისტთა, მსახიობთა, მეზღვაურთა, მეომართა, მოსწავლეთა და ა. შ. მეტყველებაში. ასეთი არგოს წარმოქმნა დაკავშირებულია სამრეწველო სპეციალიზაციასთან, შრომის საერთო პირობებთან, ზოგჯერ საყოფაცხოვრებო პირობებთან. მარსელ კოენი და ჟან მარუზო არგოს განიხილავდნენ როგორც სპეციალურ ენას, რომელიც მდიდარია პარაზიტული ლექსიკით. პიერ გირო სამ ელემენტს გამოყოფდა ამ სპეციალურ ენაში: 1. ტექნიკური ლექსიკა, რომელიც გამოხატავს ცნებებს, საქმიანობას, ქურდული სამყაროსათვის დამახასითებელ კატეგორიებს და რომელიც ირეკლავს მეორე მხრივ კულტურის, მგრძობელობის ფორმას, მენტალიტეტს, თავისებური ცხოვრების შეცნობას; 2. საიდუმლო ლექსიკა, რომელსაც გააჩნია ორიგინალური ზეპირი წარმონაქმნები; 3. არგოტული ლექსიკა, რომელიც შედგენილია ტექნიკური სიტყვების ერთობლიობით, უფრო ხუსტად საიდუმლო სიტყვებით, რომლებმაც პირველადი ფუნქციის გარდა შემოიტოვა თავისი არგოტული მნიშვნელობა, როგორც განსხვავებული ნიშანი, რომლითაც არგოზე მოსაუბრე

შეიცნობს და ადასტურებს მის იდენტურობას და ორიგინალურობას.

ნებისმიერი პროფესიის არგოში ხელობის აღმნიშვნელი სიტყვების გარდა გვხვდება საერთო ენის სიტყვები, რომლებიც მნიშვნელობას იცვლიან. მაგალითად: seringue-სამხედრო არგოში ნიშნავს თოფს; compote-სასკოლო არგოში დავალებაა; tuyauter-კარნახი; უურნალისტების არგოში canard-გაზეთია; salade-სტატიკა; salamalec-დიფირამბები.

არგოს მესამე ტიპია ნეო-არგო, მოდალური კილოკავი. მას განეკუთვნება არგოს ისეთი სახეობები, როგორიცაა, ლარგონჟი, ჟავანე, ვერლანი. ამ შემთხვევაში წარმოიქმნება კოდი, იცვლება სიტყვის ფორმა. კოდირების ძირითადი ხერხებია: სიტყვაზე პარაზიტული კოდის მიერთება პირდაპირ ან მისი შეკვეცის შედეგად. მაგალითად: valise-valtrouse valtringue. კოდის კრიპტოლოგიური ფუნქცია აშკარაა. თუმცა ზოგჯერ კოდი კარგავს ამ ფუნქციას და ამიტომ პერიოდულად საჭიროა მისი შეცვლა. ლარგონჟი-ესაა სიტყვის დეფორმირება პარაზიტული ასოებისა და ბგერების შეჭრით, პირობითი კოდის მიხედვით, რომელიც მის გასაღებს წარმოადგენს. ესაა: L...kem, მაგალითად: boucher-loucherbem.

ამან დასაბამი მისცა ყასაბთა ენის შექმნას. ყოველ სიტყვაში საწყისი თანხმოვანი გადანაცვლებულია სიტყვის ბოლოს და შენაცვლებულია პირობითი თანხმონით „l“, მაშინ როცა სუფიქსი -em, სიტყვის ბოლოშია. ფრანსუაზ მანდელბაუმ-რაინერმა მთელი სტატია მიუძღვნა ყასაბთა ენის კვლევას. იგი წერდა: “სოციოლოგიური თვალსაზრისით მოსახლეობის სამი ტიპი მონაწილეობს ყასაბთა საიდუმლო ენის შექმნაში: 1. ისინი, ვინც იცნობს კოდირების ხერხს; 2. ხორცის მაღაზიის კლიენტურა; 3. ამ მეტყველების სპეციალისტები (4, 28).

ფრანსუა კარადეკი ასე ხსნიდა ამ მოვლენას: “ყასბები ამ ენას იყენებდნენ იმისათვის, რომ კლიენტებისათვის, უცნობი ყოფილიყო მათი საუბარი (4, 29). ლაზარ სენეანი ამ ენას უწოდებდა, “დეფორმირებულ სიტყვათა” ერთობლიობას. იგი თვლიდა, რომ ეს ჟარგონი ნაკლებად გამოიყენება პარიზულ საყასბოებში და რომ ახალგაზრდა ყასბებისათვის იგი ქმნის საიდუმლო ლექსიკას, რომელიც მასზე მოსაუბრეს შეუძლია განაახლოს ან შეუხარჩუნოს იგივე ფორმა აუცილებლობისდა მიხედვით (4, 29). მაგალითად: lourjingue-jour; lypetingue-type; lobustotem-autobus და სხვა.

ჟავანე, ნეო-არგოს მარტივი ფორმაა. აქ ორი სახეობა გამოიყოფა, ჟავანე და კადოგანი. ჟავანეს ენაში ხდება -av მარცვლის ჩამატება. როდესაც სიტყვებს სწრაფად წარმოთქვამ, მათი გაგება შეუძლიათ მხოლოდ მიჩვეული ყურის მქონე ადამიანებს. კადოგანი, იგივე პრინციპს ემყარება, მაგრამ ამ შემთხვევაში ჩართული მარცვალია -dgu, ხმოვნის ანდა ბოლო ხმოვნის გაორმაგებით. მაგალითად: mividin-midi; lonvong-long; couvou-cou და სხვა.

ვერლანი, ესეც თანამედროვე არგოს სახესხვაობაა. იგი სიმაყისა და სიამოვნების, ასევე მწუხარების წყაროა მათთვის, ვინც მასზე ლაპარაკობს. ვივიენ მელა წერდა: “ესაა ენა სარკეში, სადაც აირეკლება საზოგადოების უამრავი სახის დაძაბულობა”(5, 73).

ამ ენაზე ლაპარაკობდნენ XX საუკუნის დასაწყისიდან. ამ ბოლო ათი წლის განმავლობაში ის კვლავ მოდაში შემოვიდა. ახალი აღმავლობა ვერლანმა პპოვა პარიზის გარეუბანში. ხელ-ნელა ვერლანი იჭრება ყოველდღიურ მეტყველებაში. პარიზის რეგიონში 1985 წლიდან ის სარეკლამო აფიშებზეც გამოჩნდა.

ზოგი მისი მომხრეა, ზოგიც მოწინააღმდეგე. ლინგვისტი, რომელიც ამ ენას იკვლევს, მასში ბავშვურ

სიხარულს ჰპოულობს. თავისი წარმოსობით იგი ბოროტმოქმედთა არგოს უახლოვდება, უკუღმა ლაპარაკი ყოველთვის იწვევს მტრული დამოკიდებულების რეაქციას. ვერლანის ყველაზე ცნობილი სიტყვები გავრცელდა საინფორმაციო საშუალებების, სიმღერების, ფილმების, ნახატი ფილმების მეშვეობით. ესაა: tromé-métro; chelou-louche; chébran-branché და ა. შ. ვერლანი, რომელზეც ლაპარაკობდნენ ქურდულ სამყაროში, ინარჩუნებს კიდევ ერთ წმინდა საიდუმლო ფუნქციას, რომელიც მნიშვნელოვანია და მიუწვდომელია სიტყვის ყველა გაგებით ფართო საზოგადოებისათვის. ვერლანზე ლაპარაკობს პარიზელი. ეს ლინგვისტური ფორმა, ძირითადად არის ინდივიდუალურობის მარკერი. ყმაწვილები ვერლანს იყენებენ იმ მიზნით, რომ უფრო სიმპათიურები გამოჩნდნენ. ვერლანი წარმოადგენს ქუჩის, ტელევიზიის, მუსიკის, კულტურის და სხვა ენას.

IV ტიპი აერთიანებს საერთო არგოს სიტყვებს, რომლებიც ლექსიკონშია დაფიქსირებული. ვრცელდება რა სასაუბრო მეტყველებაში, არგოტული სიტყვები კარგავს არგოტულს და იძენს ჩვეულებისამებრ ფამილარულ-სასაუბრო ელფერს. ყველა სიტყვა, რომელიც საერთო არგოს განეკუთვნება, იმ სიტყვათა ერთობლიობაა, რომელიც ცნობილია საზოგადოების ყველა ფენისა და ყველა წრისათვის. ეს არგოტული სიტყვებია, რომლებიც დაფიქსირებულია ლექსიკონში, რომლებიც არც პროფესიულ და არც სოციალურ არგოს არ განეკუთვნება. მაგალითად: boulot-სამუშაო; bagnole-მანქანა; balle-ფული; flinguer-მოკვლა.

ანალიზმა დაგვანახა და დაგვიდასტურა, რომ ფრანგი ლინგვისტი ალბერ დოზა მართალი იყო, როდესაც ამბობდა: “არ არსებობს ერთი სახის არგო, არის მრავალნაირი არგო” (2, 621).

1. Marcel Cohen-Toujours des regards sur la langue française, 1970, Paris, Éditions Sociales;
2. Denise François-Les argots-Le langage-L' argoterie. recueil d'articles, Paris 1989, Sorbonnargot;
3. Pierre Guiraud-L'argot-Que sais-je? Paris, 1973, PUF;
4. Françoise Mandelbaum-Reiner-Secrets de bouchers et largonji actuel des loucherbem, langage et société, n.45, septembre 1988.

Kétévan Djachy

Typologie générale de l' argot (Sommaire)

Le présent article concerne la typologie générale de l' argot. On distingue 4 types d'argot: 1. L'argot traditionnel; 2. Des jargots qui seraient des argots liés à tel métier ou telle activité; 3. Des parlers branchés, les néo-argots, très diversifiés selon les groupes d'utilisateurs; 4. L'argot commun difficile à cerner mais qui se manifeste bien par l'entrée dans les dictionnaires. On envisage les rapports entre l'argot et ses unités linguistiques “apparentées”. Le largonji, le javanais, le verlan. L'argonji c'est le codage des mots. Il consiste à masquer le mot en le déformant par interversion des lettres ou par l'introduction et la substitution des lettres parasites selon un schéma conventionnel qui en constitue la clé, L...kem. Le javanais introduit dans le corps du mot une syllabe parasitaire -av ; le cadogan se sert d'une syllabe -dgu. Le verlan est la langue miroir, consiste à intervertir l'ordre des lettres. Le verlan est un langage de Parisiens.